

ПІДГОТОВКА ВЧИТЕЛЯ ДО ЗДІЙСНЕННЯ ПОЛІКУЛЬТУРНОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВ ЗАСОБАМИ ШКІЛЬНИХ КУРСІВ ГЕОГРАФІЇ

У підготовленій статті розглядаються шляхи підготовки вчителя до здійснення полікультурного виховання учнів засобами шкільних курсів географії. Географія належить до шкільних предметів, знання яких є незамінними у розвитку молодшої особистості, її полікультурного сприйняття світу. Вчитель географії відіграє важливу роль у полікультурному вихованні школярів, як менеджер освітнього процесу. Вчитель мусить мати достовірну інформацію про самотутні культурні світи та їх взаємозв'язки. На совісті вчителя лежить справедливе і достовірне формування толерантного ставлення його учнів до представників різних етносів і народів. Кожен педагог мусить професійно розвивати в учнів навички взаємодії у сучасному полікультурному світі.

Ключові слова : полікультурне виховання, толерантність, терпимість, повага, особистість учня, етнос, шкільні курси географії.

Постановка проблеми. Сучасний розвиток вітчизняної педагогіки та методики навчання відбувається на фоні різноманітних політичних і соціальних перетворень. Особливістю ХХІ століття є тенденція до формування полікультурного простору в умовах глобалізаційно-інформаційних змін суспільства.

Проблеми полікультурного виховання молоді, формування людської та національної самосвідомості, громадянської позиції, активного й відповідального ставлення до життя є одними з пріоритетних у процесі гуманізації людського суспільства та розвитку всієї вітчизняної педагогічної науки.

Без сумніву, надзвичайно важлива роль у вирішенні проблем полікультурності відведена вчителю для сформованості у особистості

відповідної картини світу, оскільки саме вона дає можливість виробити у кожної людини позитивне ставлення до представників інших народностей, спрямовує прагнення дізнатися якомога більше про їх культуру, визначає домагання індивідумом свободи, вміння відстоювати свою позицію та ідеали, формування духовної гнучкості і розуміння необхідності компромісів. Процес спілкування людей – це не тільки процес обміну інформацією, а й ознайомлення з певною культурою народу та їх цінностями. Потрапляючи в інше мовне середовище, людина фактично опиняється в іншому світі законів спілкування, підпорядкованих менталітету певного етносу чи навіть нації. Про це необхідно пам'ятати всім, хто спілкується з носіями інших культур. До цього необхідно готувати нашого учня.

Аналіз останніх досліджень та публікацій.. Усвідомлення важливості полікультурного виховання учнів зумовило активне вивчення проблеми з 80-х років ХХ ст. Проаналізувавши теоретичні джерела варто зазначити, що питання здійснення полікультурного виховання учнів, як процесу, що готує молоду людину до життя в полікультурному суспільстві, активно здійснюється у загальноосвітніх навчальних закладах країни. Проблему полікультурності обґрунтовували в своїх дослідженнях такі зарубіжні науковці, як Д. Бенкс, Г. Дмитрієв, Д. Дьюї, В. Матіс, Д. Міттер, С. Наушабаєва, С. Нієто, В. Подобєд, Т. Рюлькер, М. Уолцер, М. Хінт та ін. Їхні дослідження стосуються запровадження полікультурної освіти, полікультурного виховання, розробки концепції, моделі такої освіти тощо. Проблему полікультурної освіти у другій половині ХХ століття розглядали у своїх дослідженнях такі зарубіжні та українські науковці: З. Гасанов, Л. Голік, Т. Клищенко, М. Красовицький, Г. Левченко, В. Міллер, В. Подобєд, О.Сухомлинська, Г.Філіпчук. У ХХІ столітті посилюється інтерес до цієї проблеми, зокрема і в Україні. На сторінках вітчизняних педагогічних видань останніми роками з'явилися праці Е. Антипової, В. Бойченко, В. Болгарінової, Л. Горбунової, О. Котенко, І. Лощенової, Н. Сейко, О. Сухомлинської, Л. Хоружої, Н.Чернухи та інших, у яких розглядаються

процеси становлення ідей полікультурності тощо. Про значення полікультурного виховання учнів підкреслюють в своїх працях як зарубіжні, так і вітчизняні географи та методисти, що досліджують проблеми шкільної географії. Серед них : Л. Алаєв, Л. Анучин, М. Багров, М. Баранський, А. Даринський, І. Душина, Ф. Заставний, Л.Зеленська, В. Корнєєв, Л. Круглик, О. Лобжанідзе, В. Максаковський, Я.Олійник, М. Пістун, Л. Покась, Т. Понурова, А. Сиротенко, О. Топузов, О. Топчієв, О.Шаблій, П. Шищенко, Б. Яценко та інші. Отже, національна педагогічна наука має значні напрацювання у розкритті проблеми здійснення полікультурного виховання учнів. Шкільні дисципліни (географія, історія, література, правознавство, економіка, філософія та інші суспільні дисципліни) стверджують, що наша держава активно розвивається у напрямку дружніх стосунків з іншими країнами та поступово інтегрує в європейське та світове середовище. Саме тому постійно посилюються вимоги до полікультурного виховання учнів, їхньої поведінки, ставлення кожної молодої особистості до природи і людей, її особистісні якості, компетентності, що спрямовані на дієву позицію. Сучасні науковці шукають шляхи вирішення проблем взаємодії між людьми на міжкультурному рівні. Такі стосунки мають базуватися не лише на визнанні права кожної культури на існування, а й на рівноправному діалозі, який має привести до взаємозбагачення й розвитку культурних спільнот. Важливу роль у цьому відіграє педагог, вчитель-предметник.

Мета статті полягає у проведенні аналізу та узагальненні вивчення процесу здійснення педагогами полікультурного виховання учнів у вітчизняних навчальних закладах засобами шкільних курсів географії. Наш багаторічний досвід педагогічної, викладацької та методичної роботи дає можливість зробити висновок, що заявлена нами проблема є актуальною не лише в теоретичному, а й у практичному аспекті. Наші дослідження послугують у підготовці методичних рекомендацій, розробці лекцій та допоможуть в організації і проведенні науково-дослідницької роботи з вчителями географії.

Виклад основного матеріалу дослідження. У процесі виховання полікультурної особистості учня вчителю географії необхідно формувати уявлення школярів про самобутні культурні світи та їх взаємозв'язок, формувати толерантне ставлення до представників різних етносів, розвивати навички взаємодії в сучасному полікультурному світі. Адже стратегічною метою сучасного суспільства є формування високоосвіченої, неупередженої, високоемоційної особистості готової до міжкультурної взаємодії. Майбутній громадянин суспільства мусить бути здатним до спілкування без упереджених етнічних, релігійних, расових і культурних бар'єрів.

Міжкультурне співіснування громадян є найважливішим у демократичному суспільстві, оскільки впливає на всі сфери суспільного, економічного і політичного життя та порозуміння в соціумі. Існування такого розуміння є обов'язковою умовою для успішної співпраці між партнерами всіх рівнів, взаємодії особистостей, різного роду установ, або й цілих країн. Країни Європи вже кілька десятиків років працюють над проблемою побудови європейського регіону та й світу всього таким, які б збагатилися б від власної різноманітності, а громадяни проживали б у гармонії, поважали б права один одного. Світова педагогічна думка активно працює над цією проблемою. Гармонійне функціонування полікультурного соціуму можливе за умови виховання його громадян у системі загальнолюдських цінностей і пріоритетів, серед яких найважливішими є глибинне і всебічне опанування власної культури (національної, етнічної), вироблення толерантного ставлення, розвиток умінь і навичок продуктивної взаємодії з представниками інших культур. Полікультурна підготовка і позиція вчителя допомагає йому формувати полікультурну особистість школяра. Саме на своїх уроках вчитель географії наголошує, що сучасне людство налічує тисячі народів, майже 200 держав, понад 7 млрд. жителів. Серед всієї маси людей немає двох однакових осіб. Кожен має свої особливості. Крім індивідуальних відмінностей, виділяють також групові: сімейні, статеві, вікові, професійні, національні і т. ін. Будь-яка нація,

соціальна група сприймає із системи загальнокультурних людських цінностей тільки те, що відповідає духовному настрою їхнього рівневі розвитку, рівню розвитку можливостей. Регіональні та національні культури стають взаємопов'язаними. Вони впливають один на одного, посилюється взаємозв'язок різних країн і народів. Крім того, з'являється потужна тенденція до збереження власної ідентичності національної культури.

Успішність реалізації виховних завдань залежить від рівня полікультурної компетентності педагогічних працівників, яка, будучи інтегральним утворенням, залежить від сформованості окремих компетенцій (комунікативно-мовленнєвої, соціокультурної). Особлива роль належить учителю географії, який, формуючи полікультурне світобачення школярів, збагачує їх досвід полікультурного пізнання, що є визначальним у їх подальшому житті. Вчитель повинен володіти здатністю особистості, яка має полікультурний світогляд й підготовлена до реалізації полікультурного виховання в різних педагогічних ситуаціях. При цьому доцільно враховувати положення про полікультурну педагогічну компетентність як інтегральне утворення. Сформованість полікультурного світогляду педагога передбачає таку організацію життя, професійної діяльності, за якої педагог відкритий до сприймання культур інших народів. При цьому національне не заперечується, а навпаки, набуває ознак ґрунтовності, оскільки полікультурний простір розглядається як мозаїчна структура окремих національних елементів. Тут важливо визнати пріоритет полікультурних цінностей над вузьконаціональними та конфесійними. Формування полікультурного світогляду педагога відбувається на основі залучення до його інтелектуального арсеналу багатства думок, почуттів попередніх поколінь і сучасних тенденцій, з урахуванням відкритості до світової культури, спрямованої на глибоке опанування національних надбань.

Полікультурна компетентність і толерантність сьогодні відносяться до основних педагогічних принципів. Здійснення полікультурного виховання – це постійний процес формування вміння жити в умовах поліфонії культур,

виробляти свою власну точку зору в розумінні множинності думок, підготовка особистості до життя у полікультурному соціумі. Полікультурне виховання передбачає співіснування людей з неоднаковими культурними традиціями, поглядами, ідеалами, відмінностями в психічній структурі особистості обумовлює виникнення міжкультурної комунікації і, як результат таких контактів, взаємодії культур.

Сучасна людина формується на підґрунті полікультурної картини світу, засобом формування якої виступає навчально-виховний процес у навчальних закладах, що керується вчителем, і подальша безперервна освіта молодшої людини протягом життя. На основі цього визначаються домагання особистістю свободи, вміння відстоювати свою позицію й ідеали, формувати духовну гнучкість й розуміння необхідності компромісів, включення її у життєдіяльність як окремих груп, так і суспільства в цілому. Сучасному вчителю географії необхідно володіти базовою національною культурою, що сприятиме розвитку патріотизму, обізнаності у власній культурі, дає змогу формувати в особистості учнів певних культурних цінностей. Вчитель географії мусить твердо усвідомлювати свою національну приналежність, усвідомлювати спільну історичну долю народу, знати і розуміти національні та державні звичаї, традицій, символів, мови представників свого народу та їх внесок у володіння здобутками національної культурної спадщини і популяризації національної культури у світі. Вчитель мусить бути добре обізнаним і розумітися на різних тенденціях формування полікультурного суспільства : крос культурних позиціях, критеріях і стратегії «плавильного котла» (в Європі), етнічній міксації (змішування різних етнічних груп і поява нового етносу – Латинська Америка), асиміляція, акультурація (взаємне уподібнення і пристосування різних культур народів) тощо. Вчитель повинен пояснити поняття «мультикультуралізм», що — це політика, спрямована на розвиток і збереження в окремо взятій країні та у світі в цілому культурних відмінностей і обґрунтовує таку політику теорія або ідеологія.

Вчитель має виробити рівень розвитку толерантності, розуміння того, що в житті існує різноманітність у різних проявах та повага до вибору інших людей, вміти контролювати власний емоційний стан, бути комунікабельною особистістю. Під час вивчення тем з географії населення саме вчитель географії формує в учнів поняття «нація». Він наголошує, що це слово походить від латинського *natio* — плем'я, народ. Зазвичай націю розглядають як історичну спільноту людей, що формується в процесі становлення спільноти їхньої території, економічних зв'язків, літературної мови, етнічних особливостей культури і характеру. Нація складається з різних племен і народностей. Сучасні вчені пов'язують націю з конкретним народом і державою.

Вивчаючи географію країн Європи вчитель географії підкреслює, що в регіоні панує Західноєвропейська культура. Вона успадкувала 7 попередніх цивілізаційних досягнень і культуру декількох імперій. Єдиного культурного простору в Європі немає, вона розділена на Західну і Східну. Безпосередньо в Західній Європі існує різниця між культурами народів. Неможливо поєднати культуру Скандинавії та Середземномор'я. Техногенна цивілізація Заходу виникла як традиційний шлях розвитку людства. Людина Заходу — володар над природою. «Екологізація» сучасної моделі техногенної цивілізації, заснованої на ідеї панування людини над природою, веде до активного пошуку «точок дотикання» з національними культурами в різних регіонах планети. Але європейська культура прагне перетворити світ, а китайська, наприклад, вважає світ «кращим із можливих» і утверджує ідею про необхідність пристосуватися до нього. Слов'янам завжди був незрозумілий раціоналізм німців та французів. Французи схильні уявляти картину світу за схемами розуму і набагато менше вдаються в колективні спогади, ніж німці. Скандинавія далека від Росії через протестантський пуританізм. Пуританська етика з її прагматизмом не зрозуміла слов'янам. Незважаючи на те, що Європа і Америка мають певні спільні проблеми, між їх культурами спостерігаються значні відмінності. У США існує культ сили й успіху, там

особливо значущою є потреба у вчителі, наставнику. Характерною ознакою північноамериканської культури є культ речей. Цей культ був створений переселенцями, які починали життя на порожньому місці. Спосіб дій і навіть думок у американця не такий, як у європейця. Для американця як носія англосаксонської цивілізаційної традиції загальними цінностями є свобода і демократія, плюралізм, власність та ринкова економіка. Європейця хвилює інший суб'єкт історії — народ, нація, національна меншина і т. ін. Американець віддає перевагу не родинним стосункам, а кар'єрі. У розумінні європейця в основі концепції нації лежить цілісність етносу. Європейцям весь час треба відчувати себе в історії — історії сім'ї, народу, нації. Американцям же як молодий нації не притаманне почуття історії.

Дуже часто вчителеві географії приходиться пояснювати про виникнення міжнаціональних конфліктів на планеті. Він пояснює, що міжнаціональні конфлікти відбуваються між державами або всередині конфедерації. Міжнаціональний конфлікт — це будь-яка конкуренція (суперництво) між групами — від протиборства за володіння обмеженими ресурсами до соціальної конкуренції — в усіх тих випадках, коли протистояння зумовлено етнічною приналежністю її членів. Причинами міжнаціональних конфліктів є: *економічні* — боротьба етносів за володіння власністю, матеріальними ресурсами (земля, надра); *соціальні* — вимоги цивільного рівноправ'я, рівності перед законом в освіті, оплаті праці під час прийому на роботу, особливо на престижні місця в органах влади; *культурно-мовні* — вимоги збереження чи відродження, розвитку рідної мови, об'єднання етносу в єдине ціле; *конфесійні, релігійні* відмінності; *історичне минуле* взаємин народів; *етнодемографічні* — швидка зміна співвідношення численності контактуючих народів внаслідок міграції та відмінностей у рівні природного приросту населення.

Вивчаючи новітні державні утворення в Європі, вчитель географії пояснює, що Європейський Союз, утворений 1993 р. відповідно до Маастрихтського договору 1992 р. на базі Європейського Співтовариства,

об'єднує: Бельгію, Великобританію, Німеччину, Грецію, Данію, Іспанію, Італію, Люксембург, Нідерланди, Португалію, Францію, Ірландію, Австрію, Швецію, Фінляндію, Польщу, Угорщину, Чехію, Словаччину, Естонію, Латвію, Литву, Словенію, Кіпр, Мальту, Болгарію і Румунію. На жаль, як свідчить практика, рівень готовності вчителів географії здійснювати полікультурне виховання ще недостатній. Для вирішення цієї педагогічної проблеми необхідно, щоб вчитель географії мав високий рівень знань з географії, соціології, політології, етнології, вміння використовувати все це на уроці, у процесі викладання навчального матеріалу. Другим важливим компонентом є наявність потрібної інформації у підручниках, навчальних посібниках, дидактичних матеріалах.

Під час вивчення географії України, вчитель наголошує, що культура будь-якого народу розвивається не ізольовано від культур інших народів, а закономірно перебуває в контексті світового культурного процесу. Українці віками творили власну самобутню культуру, успадковуючи культурні цінності своїх предків, переймаючи і творчо осмислюючи надбання інших народів.

Одним із найважливіших факторів, що сприяє успішному розвитку національних культур, є засвоєння художнього досвіду інших народів. Інтенсивність і плідотворність цього процесу забезпечують соціально-економічні зв'язки, що зумовлені прагненням народів до взаєморозуміння та взаємозбагачення. Так формується загальнолюдська культура, до складу якої входять автономні культури усіх народів. Однак кожен окремий індивід, кожен творець оперує конкретними поняттями, творить конкретною мовою, перебуває під впливом свого середовища. Словом, він належить до національної культури, без якої нема культури загальнолюдської, так само як неможлива національна культура без індивідуального творця.

Становлення світового ринку планетарного типу та стрімке розгортання інформаційної революції свідчать про те, що людство вступає в нову глобальну планетарну еру, переходить до нової універсальної технічної та

інформаційної цивілізації. Сьогодні постає проблема формування єдності етнокультурного розмаїття, яке є головною умовою існування світової культури як цілісного феномена.

Вчитель географії повинен усвідомити, що «полікультурність» — це такий принцип функціонування та співіснування в певному соціумі різноманітних етнокультурних спільнот з притаманним їм усвідомленням власної ідентичності, що забезпечує їх рівноправність, толерантність та органічність зв'язку з широкою кроскультурною спільнотою, взаємозбагачення культур, а також наявність та визначення спільної загальнодержавної системи норм та цінностей, які становлять основу громадянської свідомості кожного члена соціуму.

Вчитель географії мусить зрозуміти, що здатність людини розвиватися на мультикультурній основі, засвоювати нові культурні цінності стає дедалі більш соціально значущою. Це один із ефективних механізмів соціокультурної динаміки, власне процесу культуротворчості. Тому як засадничою основою учителю географії необхідно оволодіти культурними, полікультурно-педагогічними, полікультурно-психологічними, регулятивно-технологічними, полікультурно-творчими компетенціями, які допоможуть йому у полікультурному навчанні та вихованні своїх вихованців.

Табл.1

Складові полікультурної компетентності вчителя географії

Компетенції	Знання	Вміння	Якості особистості
	Цінності		
Культурні	Засвоєння цінностей і особливостей культури (матеріальної, духовної, нормативної) народів світу, як цінної, унікальної складової загальнолюдської культури.		Інтерес до загальних культурних особливостей різних народів. Навички міжкультурного спілкування. Терпіння. Толерантність.
Полікультурно - педагогічні	Засвоєння основних засад полікультурної педагогіки. Вміння спостерігати, аналізувати,		Відповідальність за результативність навчально-виховного процесу шкільної

	синтезувати, ставити і вирішувати полікультурні завдання. Впровадження правил співжиття.	молоді. Педагогічна спостережливість, аналіз, узагальнення.
Полікуль - турно-пси- хологічні	Засвоєння психологічних змін, внутрішнього світу людини і полікультурних змін на рівні різних національних спільнот.	Добросовісність, доброзичливість, добросусідство, співпереживання, уважність, позитивний емоційний стан.
Регулятивно - техно- логічні	Засвоєння поведінкових норм і норм спілкування на рівні: ▪ соціальних спільнот; ▪ діяльності етнічних груп; ▪ взаємозв'язків між людьми в групах; ▪ міжособистісних відносин.	Потяг і готовність до самовдосконалення, саморозвитку. Вимогливість до себе і до своєї діяльності. Толерантність.
Полі- культурно- творчі	Індивідуально-творча діяльність. Комплексне засвоєння різних видів мистецтва.	Творчість. Здатність імпровізувати. Художньо- творчі здібності.

У представленій таблиці ми спробували узагальнити і виділити основні складові полікультурної компетентності вчителя географії, рекомендувати йому полікультурні знання, вміння, необхідні цінності сучасної людини. У таблиці розміщено головні якості особистості учнів, які необхідно розвивати під час навчально-виховного процесу в загальноосвітніх закладах країни.

Висновки та перспективи подальших наукових досліджень. Творчість і досвід роботи вчителя географії відіграє важливу роль у полікультурному вихованні школярів. Спрямовуюча роль вчителя сприяє формуванню світогляду школярів під час вивчення географії і відбувається це через набуття знань про світ, природу, соціум, людину, її життєдіяльність. Географія є одним із основних шкільних предметів, що має світоглядну спрямованість. Географія має можливість інтегрувати в цілісну систему знання про природу і суспільний розвиток. Провідна роль в цьому вчителя

географії. І в майбутньому шкільні курси географії будуть розвивати пізнавальну сторону самопізнання школярів, сприятимуть формуванню ідеалів, ціннісних орієнтацій, самооцінки.

Полікультурність є засобом збереження та розвитку в учнів етнічної культури, можливістю до використання цінностей українського народу у практиці виховання та навчання, вирішення актуальних проблем педагогіки. Формування полікультурної компетентності учнів йде через полікультурну грамотність. За вимогами часу інтерес до полікультурності як педагогічної проблеми зростає.

Список використаних джерел :

1. Андрущенко В. Культура. Ідеологія. Особистість: Методолого-світоглядний аналіз / Андрущенко В., Губерський А., Михальченко М. – К.: Знання України, 2002 – 580 с.
2. Максаковский В.П. Географическая культура: Учеб. Пособие для студентов вузов, обуч. По геогр.. спец. – М.: Гуманит. изд. Центр ВЛАДОС, 1998. – 414с.
3. Огієнко І. Українська культура. Коротка історія культурного життя українського народу. Курс, читаний в Українському народнім університеті / І.Огієнко. – К. : Вид-во Книгарні Є. Череповського, 1918. – 272 с.
4. Паламарчук Л.Б. Етнокультурологічна компетентність учителя географії / Л.Б.Паламарчук // Рідна школа. Щомісячний науково-педагогічний журнал. №5-6,2009.- С.21-24.
5. Паламарчук Л.Б. Формування полікультурної компетентності в процесі підготовки майбутнього педагога // Акмеологія в Україні : теорія і практика : збірник наукових праць / редкол. Огнев'юк В.О. та ін. – К., 2013. – № 24 . – С. 49 – 54.
6. Паламарчук Л.Б. Социокультурные знания – основа поликультурности учащихся / Л.Б. Паламарчук // «Оралдын гылым жаршысы» («Уральский научный вестник»). Научно-теоретический и практический журнал. - № 9 (57), 2013.- С.51 – 56.

Аннотация. Л.Б.Паламарчук. Подготовка учителя к осуществлению поликультурного воспитания учащихся средствами школьного курса географии. В подготовленной статье раскрываются направления подготовки учителя к реализации поликультурного воспитания учащихся средствами школьных курсов географии. География является такой

школьной дисциплиной, знание которой незаменимо в развитии молодой личности, ее поликультурное восприятие мира. Учитель географии играет важную роль в поликультурном воспитании школьников, как менеджер образовательного процесса. Учитель должен располагать достоверной информацией о самобытности культурных миров, их взаимосвязях. На совести учителя лежат справедливое и достоверное формирование толерантного отношения его учеников к представителям разных этносов и народов. Каждый педагог должен профессионально развивать в учащихся навыки взаимодействий в современном поликультурном мире.

Ключевые слова: *поликультурное воспитание, толерантность, терпимость, уважение, личность учащегося, этнос, школьные курсы географии.*

Summary. Larissa Palamarchuk. Teacher's preparation to implementation of students' multicultural education by school geography courses.

Represented article deals with the problem of teachers' preparation to implement multicultural education of students by usage of school geography course. The content of the article contains a specific kind of material: intercultural coexistence of citizens is the most important thing in a democratic society, as it affects all spheres of social, economic and political life and understanding in society. School subjects included in educational program (Geography, History, Literature, Law, Economics, Philosophy and other social sciences) means that our country is actively developing towards friendly relations with other countries and gradually integrates into the European and global environment. Therefore constantly enhanced requirements for students' multicultural education, their behavior, attitude of each young person to nature and people, personal qualities, competencies are aimed at effective position. An important role in this plays teacher, especially subject teachers.

Geography belongs to the school subjects, knowledge of which is essential in the development of the young person, her or his multicultural perception of the world. Teacher of Geography plays an important role in multicultural education of students, as one of the managers of educational process. The teacher must have authentic information about original cultural worlds and their connections. It is teacher's responsibility to form fair and accurate tolerance in his students from different ethnic groups and folks. Each teacher has to develop students' professional skills of interaction in the modern multicultural world.

Today Geography teacher must possess cultural, multicultural and educational, psychological, regulatory, technological and creative competencies to help him in multicultural education and upbringing of their student-children. Creativity and experience of Geography teacher also plays an important role in multicultural students' education. According to the requirements of the present time, interest in multiculturalism as a pedagogical problem is growing.

Keywords: multicultural education, tolerance, respect, individual student, ethnicity, school geography courses.

Одержано редакцією 17.11.2014 р.

Прийнято до публікації 28.11.2014 р.

Паламарчук Л.Б. Підготовка вчителя до здійснення полікультурного виховання учнів засобами шкільних курсів географії / Л.Б.Паламарчук //

Вісник Черкаського національного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького, 2014. – С. 83-90.